

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО**

Кафедра «Фінанси, облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. зав. кафедри,

к.е.н., доцент Іван ДЕМЧЕНКО

«01» 09 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«СТРАХУВАННЯ»

для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр»

зі спеціальності 051 «Економіка»

за ОПП *Економічний консалтинг та бізнес-економіка*

(на основі повної загальної середньої освіти та ОКР «Молодший спеціаліст»)

факультет економіки та бізнесу

2021–2022 н.р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Страхування» для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності 051 «Економіка» за ОПП Економічний консалтинг та бізнес-економіка – Мелітополь, ТДАТУ – 19 с.

Розробники: к.е.н., доцент Іван Демченко

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри «Фінанси, облік і оподаткування»

Протокол від «01» вересня 2021 року № 1

В.о. завідувача кафедри «Фінанси, облік і оподаткування»

к.е.н., доцент Іван ДЕМЧЕНКО

Схвалено методичною комісією факультету економіки та бізнесу зі спеціальності 051 «Економіка» за ОПП Економічний консалтинг та бізнес-економіка (на основі повної загальної середньої освіти та ОКР «Молодший спеціаліст»)

Протокол від «02» вересня 2021 року № 1

Голова, доц. Анна КОСТЯКОВА

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»	За вибором студента	
Загальна кількість годин – 120	Спеціальність 051 – «Економіка»	Курс	Семестр
Змістових модулів – 2		3-й / 1С	5-й / 1-й
Тижневе навантаження: аудиторних занять – 4,0 самостійна робота студента – 5,07	Ступінь вищої освіти: «Бакалавр»	Вид занять	Кількість годин
		Лекції	12 год.
		Лабораторні заняття	-
		Практичні заняття	32 год.
		Семінарські заняття	-
		Самостійна робота	76 год.
		Форма контролю: екзамен	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни «Страховання» є надання знань щодо страхового захисту майнових інтересів юридичний і фізичних осіб на випадок настання ризикових ситуацій, організації страхового ринку та страхових компаній.

Завданнями дисципліни є вивчення студентами сутності й ролі страховання; набуття інформації з організації та розвитку страхового ринку України; набуття інформації з державного регулювання страхової діяльності; набуття студентами вмій аналізувати ринок страхових послуг; набуття вмій з оцінки фінансової стійкості та надійності страхових компаній.

Предмет курсу – відносини, що виникають у процесі формування, розподілу та використання страхових фондів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- суть страховання як економічної категорії, характерні ознаки страховання;
- об'єкти страховання; функції страховання; принципи страховання;
- класифікацію страховання; поняття ризику;
- структуру страхового ринку; суб'єкти і об'єкти страхового ринку;
- організацію страхової справи; необхідність, значення та мета державного регулювання страхової діяльності;
- суть і призначення особистого страховання, його значення і роль в забезпеченні соціального захисту громадян;
- необхідність і значення майнового страховання, його стан і розвиток; форми і види майнового страховання;
- необхідність, економічна сутність і особливості страховання відповідальності; підгалузі і види страховання відповідальності;
- необхідність перестраховання та стан його розвитку;
- особливості та принципи фінансово-економічної діяльності страховика;
- поняття фінансової надійності страховика та її значення.

вміти:

- аналізувати стан страхового ринку із застосування сучасних методів моделювання;
- обчислити страхові платежі з різних видів страховання, враховуючи умови страховання;
- оцінити отримані збитки та розрахувати страхове відшкодування з урахуванням обраної системи страхової відповідальності;
- оцінити доцільність впровадження нових видів страховання використовуючи основні показники актуарної математики;
- розподілити ризик між суб'єктами перестраховання та розрахувати власне утримання за квотною угодою перестраховання;
- використовувати методика розрахунку страхових резервів страховика;
- обрати правильну фінансову стратегію діяльності страхової компанії через аналіз попиту на страхові продукти і методи стимулювання їх збуту.

бути ознайомленим: із законодавчою базою України з питань, що вивчаються дисципліною; з історичним розвитком страховання.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ

Тема 1. Сутність, принципи та класифікація страхування [28, с. 17-51; 39, с. 7-31; 45, с.20-52, с. 89-107; 46, с. 9-59; 47, с. 6-35]

Необхідність страхового захисту як важливого засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання та життєдіяльності людей на випадок шкоди, зумовленої ризиковими обставинами. Страхові фонди як матеріальна основа страхового захисту. Форми організації фондів страхового захисту. Самострахування, його джерела й межі доцільного застосування.

Виникнення та етапи розвитку страхування. Сутність страхування. Місце страхування в системі економічних категорій. Функції страхування. Сфери застосування страхування.

Принципи страхування: страховий інтерес, максимальна добросовісність суб'єктів страхування, відшкодування втрат у межах збитків, франшиза, суброгація.

Поняття класифікації, її наукове та практичне значення. Ознаки класифікації: історичні, економічні, юридичні. Класифікація за об'єктами страхування. Галузі страхування: майнове, страхування відповідальності, особисте страхування. Види страхування. Класифікація за родом небезпеки: страхування ризиків від вогню, інженерних, сільськогосподарських, транспортних, фінансово-кредитних та інших ризиків.

Класифікація за формами проведення. Обов'язкове страхування. Добровільне страхування.

Класифікація за статусом страхувальника. Страхування юридичних осіб усіх форм власності. Страхування громадян.

Класифікація за спеціалізацією страховика. Загальні види страхування. Страхування життя. Перестрахування.

Тема 2. Страхові ризики та їх оцінювання [28, с. 52-61; 35, с. 18-20, 55-60; 39, с. 57-85; 45, с.20-52; 46, с. 62-73; 47, с. 36-47]

Поняття ризику. Основні характеристики ризику. Рівень ризику. Частота ризику та розмір шкоди.

Управління ризиком. Роль ризик-менеджменту у виявленні, розпізнаванні, ідентифікації та визначенні методів впливу на ризик. Виключення ризику. Активне і пасивне запобігання ризику.

Суб'єктивні і об'єктивні ризики. Матеріальні і нематеріальні ризики. Чисті і спекулятивні ризики. Фундаментальні і часткові ризики.

Визначення страхового ризику. Ознаки страхового ризику. Специфіка ризиків у страхуванні майна, відповідальності, в особистому страхуванні.

Оцінка ризику і визначення доцільності його страхування. Критерії визначення ціни страхування. Структура та основи розрахунку страхових тарифів.

Тема 3. Страховий ринок [28, с. 62-87; 39, с. 86-125; 45, с.614-663; 46, с. 76-116, 119-151; 47, с. 48-67]

Поняття страхового ринку. Суб'єкти страхового ринку. Страхові послуги як об'єкти взаємовідносин страховиків і страхувальників. Роль посередників: страхових агентів і брокерів. Перспективи розвитку страхового ринку в Україні.

Сутність і завдання маркетингу в страхуванні. План маркетингу. Інформаційне забезпечення маркетингових досліджень. Реалізація страхових послуг. Страхові договори, порядок їх підготовки й укладання. Права й обов'язки сторін. Контроль за виконанням договорів.

Тема 4. Державне регулювання страхової діяльності [28, с. 110-131; 39, с. 163-180; 45, с.544-558; 46, с. 156-168; 47, с. 83-104]

Необхідність, значення та мета державного регулювання страхової діяльності. Правове регулювання страхової діяльності в Україні. Система методів державного регулювання.

Державний нагляд за страховою діяльністю. Завдання та функції органів державного нагляду за страховою діяльністю в Україні.

Контроль за діяльністю страховиків. Ліцензування страхової діяльності. Необхідні умови і документи для отримання ліцензії на здійснення страхової діяльності. Особливості реєстрації та ліцензування страховиків.

Тема 5. Особисте страхування [28, с. 132-159; 39, с. 183-242; 45, с.111-207; 46, с. 196-244; 47, с. 105-130]

Суть і призначення особистого страхування, його значення і роль в забезпеченні соціального захисту громадян. Стан і розвиток особистого страхування. Класифікація особистого страхування. Основні види і форми особистого страхування.

Страхування життя і його основні види. Змішане страхування життя. Контингент страхувальників і застрахованих. Основні принципи і умови страхування. Страхування дітей: контингент страхувальників і застрахованих. Основні умови страхового договору. Інші види довгострокового страхування: страхування ренти, страхування до шлюбу, страхування пенсії, по життєве страхування та інші.

Страхування від нещасних випадків. Стан і розвиток системи страхування від нещасних випадків. Форми і види страхування від нещасних випадків, їх характеристика. Добровільні форми страхування від нещасних випадків. Індивідуальне страхування від нещасних випадків, основні умови договору страхування. Страхування дітей і школярів від нещасних випадків. Колективне страхування працівників від нещасних випадків за рахунок підприємства. Інші види страхування від нещасних випадків.

Обов'язкові види страхування від нещасних випадків. Особливості страхування від нещасних випадків на транспорті. Страхування інших категорії громадян, посадових осіб.

Медичне страхування та його концепції. Основні принципи і умови медичного страхування. Практика проведення медичного страхування в Україні.

Обов'язкове і добровільне медичне страхування. Умови успішного розвитку медичного страхування.

Перспективи розвитку особистого страхування в Україні.

Тема 6. Майнове страхування [28, с. 160-188; 39, с. 243-285; 45, с.212-230, 235-267; 46, с. 247-281, 306-352, 357-375; 47, с. 131-154]

Майнове страхування, його необхідність і значення. Становлення, стан і розвиток майнового страхування. Форми і види страхування. Страхувальники і об'єкти страхування.

Страхування майна страхування. Види договорів майнового страхування. Основні умови страхування. Обсяг страхової відповідальності. Визначення страхових внесків (премій). Страхова оцінка і страхова сума. Принципи страхового відшкодування та визначення розміру збитку. Порядок укладання договорів страхування майна.

Страхування в сільському господарстві. Страхування врожаю сільськогосподарських культур та багаторічних насаджень. Страхування тварин сільськогосподарських підприємств.

Транспортне страхування. Страхування наземного транспорту, що належить юридичним особам, основні принципи і умови страхування. Страхування вантажів. Страхування карго і каско.

Страхування авіаційної і космічної техніки. Страхування водного транспорту. Страхування залізничного транспорту. Страхування іншого майна.

Страхування майна фізичних осіб. Принципи страхового захисту майна громадян. Використання обов'язкової і добровільної форми при страхуванні майна громадян. Об'єкти страхування. Основні умови обов'язкового і добровільного страхування будівель в господарствах громадян. Страхова оцінка будівель громадян. Страхування тварин в домогосподарствах. Страхування транспортних засобів громадян. Страхування домашнього майна. Страхування майна громадян, що займаються індивідуальною трудовою діяльністю.

Перспективи розвитку майнового страхування юридичних і фізичних осіб.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ СТРАХОВИКІВ ТА ОЦІНКА ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 7. Страхування відповідальності [28, с. 189-226; 39, с. 286-330; 45, с.344-390; 46, с. 380-404, 407-424; 47, с. 155-184]

Відповідальність як об'єкт страхових відносин. Необхідність, економічна суть і особливості страхування відповідальності. Підгалузі і види страхування відповідальності.

Страхування цивільної відповідальності. Об'єкти страхування. Контингент страховиків і страхувальників. Обсяг страхової відповідальності.

Основні принципи і умови страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Моторне (транспортне) страхове бюро України та його функції. Міжнародна система страхування "Зелена карта". Страхування цивільної відповідальності перевізників вантажів.

Інші види страхування відповідальності. Страхування відповідальності роботодавців (власників підприємств). Страхування професійної відповідальності. Страхування відповідальності виробників за якість продукції. Страхування відповідальності за нанесення екологічних збитків (екологічне страхування).

Страхування кредитних ризиків. Економічна необхідність, значення і види страхування кредитних ризиків. Страхування ризиків непогашення кредиту. Страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту. Інші види страхування кредитних ризиків: страхування ризиків зміни процентних ставок по отриманих і виданих кредитах, страхування депозитів, страхування експортних кредитів.

Перспективи розвитку страхування відповідальності.

Тема 8. Страхування підприємницьких ризиків [28, с. 227-253; 45, с.274-300, 305-339; 46, с. 286-304]

Сутність та необхідність підприємницьких ризиків. Класифікація підприємницьких ризиків.

Страхування від вогню та інших небезпек. Основні умови страхування. Суб'єкти страхування. Обсяг відповідальності страховика. Об'єкти страхування, їх оцінка. Винятки. Строк дії договору. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Оцінка збитку. Страхове відшкодування.

Страхування від перерв у виробництві внаслідок знищення або пошкодження застрахованого майна.

Страхування кредитних ризиків. Економічна необхідність, значення і види страхування кредитних ризиків. Страхування ризиків непогашення кредиту. Страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту. Інші види страхування кредитних ризиків: страхування ризиків зміни процентних ставок по отриманих і виданих кредитах, страхування депозитів, страхування експортних кредитів.

Страхування цивільної відповідальності. Страхування відповідальності роботодавців (власників підприємств). Страхування відповідальності виробників за якість продукції.

Тема 9. Актуарні розрахунки в страхуванні [28, с. 254-273; 35, с. 9-18; 45, с. 440-444, 667, 732-755; 46, с. 458- 485]

Суть, особливості і завдання актуарних розрахунків. Методологічні аспекти актуарних розрахунків.

Тарифна політика в галузі майнового страхування. Види страхових премій (платежів). Склад і структура тарифної ставки. Розрахунок нетто- і бруто ставок. Принципи диференціації тарифних ставок.

Показники, що характеризують фінансову стійкість страхових операцій. Оцінка збитковості страхової суми і її елементи. Коефіцієнт Конюшина і методика його розрахунку.

Особливості побудови тарифних ставок в страхуванні життя. Страхова статистика. Таблиця смертності і середньої тривалості життя як основа для побудови тарифних ставок. Інші фактори, які впливають на розмір тарифної ставки. Мето-

дика розрахунку нетто- і брутто ставок для різних видів страхування життя і страхування від нещасних випадків.

Поняття страхової ренти. Розрахунок різних видів ануїтетів. Методика визначення нормативів страхових резервів. Розрахунок доходу при довгострокових інвестиціях страхових організацій.

Тема 10. Перестраховання і співстраховання [28, с. 274-297; 39, с. 333-351; 45, с.396-423, 829-839; 46, с. 428-455; 47, с. 185-205]

Необхідність і сутність перестраховання, стан і перспективи його розвитку. Суб'єкти перестраховання. Ринки перестраховання. Вимоги, що ставляться до перестраховання ризиків у нерезидентів.

Методи перестраховання. Факультативне перестраховання. Облігаторне перестраховання. Порівняльний аналіз методів перестраховання.

Форми проведення перестраховальних операцій. Пропорційне перестраховання. Квотні і ексцедентні договори пропорційного перестраховання, їх характеристика, переваги та недоліки.

Непропорційне перестраховання: на базі ексцеденту збитку, на базі ексцеденту збитковості.

Співстраховання і механізм його застосування.

Тема 11. Доходи, витрати і прибуток страховика [28, с. 298-316; 39, с. 352-361; 45, с.449-458, 558-562; 46, с. 487-516; 47, с. 206-233]

Склад доходів страховика. Доходи від страхової діяльності. Зароблені страхові премії, порядок їх визначення. Доходи від інвестування тимчасово вільних коштів.

Витрати страховика: їх склад та економічний зміст. Собівартість страхової послуги. Виплата страхових сум і страхового відшкодування. Витрати на утримання страхової компанії.

Прибуток страховика. Визначення прибутку від страхової діяльності. Прибуток від інвестиційної діяльності. Розподіл прибутку.

Оподаткування страховиків.

Тема 12. Фінансова надійність страхових організацій [28, с. 317-337; 39, с. 362-387; 45, с.430-439, 458-474, 485-489; 46, с. 520-529, 533-535; 47, с. 234-241]

Поняття фінансової надійності страховика і її значення. Формування збалансованого страхового портфеля. Відбір ризиків. Тарифна політика. Перестраховання як метод забезпечення фінансової надійності.

Фінансові методи забезпечення надійності страхових компаній. Платоспроможність страховика, умови її забезпечення. Власні кошти страховика. Технічні резерви, їх склад. Показники платоспроможності. Фактичний і нормативний запас платоспроможності, їх економічний смисл та порядок обчислення.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				балів
			годин				
			лк	лаб.	пр.	СРС	
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи страхування							
1	Лекція 1	Тема 1. Сутність, принципи та класифікація роль страхування	2	–	–	–	–
	Практичне заняття 1,2	Тема 1. Сутність, принципи та класифікація роль страхування	–	–	4	–	3
	Самостійна робота 1	Робота на навчально-інформаційному порталі.	–	–	–	6	1
2	Практичне заняття 3	Тема 2. Страхові ризики та їх оцінювання	–	–	2	–	2
	Самостійна робота 2	Робота на навчально-інформаційному порталі. Підготовка до написання МДКР.	–	–	–	5	1
3	Лекція 2	Тема 3. Страховий ринок.	2	–	–	–	–
	Практичне заняття 4,5	Тема 3. Страховий ринок.	–	–	4	–	3
	Самостійна робота 3	Робота на навчально-інформаційному порталі.	–	–	–	6	2
4	Практичне заняття 5	Тема 4. Державне регулювання страхової діяльності	–	–	2	–	2
	Самостійна робота 4	Робота на навчально-інформаційному порталі.	–	–	–	5	2
5	Лекція 3	Тема 5. Особисте страхування	2	–	–	–	–

	Практичне заняття 7,8	Тема 5. Особисте страхування	-	-	4	-	3
	Самостійна робота 5	Робота на навчально-інформаційному порталі.	-	-	-	6	2
6	Практичне заняття 9	Тема 6. Майнове страхування	-	-	2	-	2
	Самостійна робота 6	Робота на навчально-інформаційному порталі.	-	-	-	5	2
7,8	Самостійна робота 7,8	Підготовка до написання ПМК I	-	-	-	5	-
	ПМК I	Підсумковий контроль за змістовий модуль I	-	-	-	-	10
Всього за змістовий модуль 1 – 62 год.			6	-	18	38	35
Змістовий модуль 2. Основні напрямки роботи страховиків та оцінка їх діяльності							
9	Лекція 4	Тема 7. Страхування відповідальності	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 10, 11	Тема 7. Страхування відповідальності	-	-	4	-	4
	Самостійна робота 9	Самостійне опрацювання додаткового матеріалу лекції за темою 8 «Страхування підприємницьких ризиків». Робота на навчально-інформаційному порталі.	-	-	-	6	2
10	Практичне заняття 12	Тема 9. Актуарні розрахунки»	-	-	2	-	2
	Самостійна робота 10	Робота на навчально-інформаційному порталі.	-	-	-	6	2
11	Лекція 5	Тема 10. Перестраховування і співстраховування	2	-	-	-	-

	Практичне заняття 13,14	Тема 12. Перестраховування і співстрахування	–	–	4	–	3
	Самостійна робота 11	Робота на навчально-інформаційному порталі.	–	–	–	6	2
12	Практичне заняття 15	Тема 13. Доходи, витрати і прибуток страховика	–	–	2	–	2
	Самостійна робота 12	Робота на навчально-інформаційному порталі.	–	–	–	6	2
13	Лекція 6	Тема 14. Фінансова надійність страхових організацій	2	–	–	–	–
	Практичне заняття 16	Тема 14. Фінансова надійність страхових організацій	–	–	2	–	4
	Самостійна робота 13	Робота на навчально-інформаційному порталі.	–	–	–	6	2
14,15	Самостійна робота 14,15	Підготовка до написання ПМК II	–	–	–	8	–
	ПМК II	Підсумковий контроль за модуль II	–	–	–	–	10
Всього за змістовий модуль 2 – 58 год.			6	–	14	38	35
Екзамен							30
Всього з навчальної дисципліни – 120 год.							100

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 1

1. Необхідність страхового захисту.
2. Форми страхового захисту.
3. Суть страхування як економічної категорії та його специфічні ознаки.
4. Функції та принципи страхування.
5. Основні поняття і терміни, що використовуються в страхуванні.
6. Роль страхування в розвитку підприємництва та життєдіяльності людей.
7. Призначення та основні критерії класифікації страхування.
8. Класифікаційна характеристика страхування.
9. Класифікація за об'єктами: галузі, підгалузі та види страхування.
10. Класифікація за формами проведення страхування.
11. Принципи обов'язкового і добровільного страхування, спільні ознаки та відмінності.
12. Системи страхування та франшизи.
13. Поняття страхових ризиків.
14. Основні характеристики страхових ризиків.
15. Класифікація ризиків у страхуванні.
16. Оцінка страхових ризиків та її методи.
17. Управління ризиком. Характеристика основних етапів управління ризиком.
18. Поняття страхового ринку і його структура.
19. Суб'єкти страхового ринку та взаємовідносини між ними.
20. Договір страхування, його зміст і значення.
21. Поняття страхового маркетингу, його завдання, функції та значення.
22. Перспективи розвитку страхового ринку в Україні.
23. Необхідність, мета та значення державного регулювання страхової діяльності.
24. Державна політика в галузі страхування.
25. Методи державного регулювання страхової діяльності та їх характеристика.
26. Органи нагляду за страховою діяльністю, їхні функції та завдання.
27. Законодавче регулювання взаємовідносин страховика та держави.
28. Умови ліцензування страхової діяльності. Порядок видачі ліцензії на проведення страхування.
29. Призначення, суть та класифікація особистого страхування.
30. Страхування життя: види, умови та порядок укладання договорів.
31. Необхідність і значення страхування від нещасних випадків.
32. Характеристика обов'язкових видів страхування від нещасних випадків.
33. Добровільне індивідуальне і колективне страхування від нещасних випадків.
34. Медичне страхування і його розвиток в Україні.
35. Економічний зміст, необхідність і значення майнового страхування.
36. Страхування майна юридичних осіб: об'єкти, види, основні умови та порядок укладання договорів страхування.

37. Особливості страхування сільськогосподарських підприємств.
38. Страхування транспортних засобів.
39. Страхування вантажів і багажу.
40. Страхування майна фізичних осіб: принципи страхового захисту особистої власності громадян, об'єкти, види страхових договорів та основні умови страхування.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 2

1. Необхідність, суть і особливості страхування відповідальності.
2. Основні види і форми страхування цивільної відповідальності.
3. Види страхування цивільної відповідальності власників наземних транспортних засобів.
4. Порядок і умови страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Міжнародна система страхування «Зелена карта».
5. Страхування відповідальності перевізника.
6. Страхування професійної відповідальності.
7. Страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту.
8. Страхування відповідальності за нанесення екологічних збитків (екологічне страхування): види, форми та основні умови страхування.
9. Інші види страхування відповідальності.
10. Підприємницькі ризики та необхідність їх страхування.
11. Страхування комерційних ризиків.
12. Страхування фінансових ризиків.
13. Страхування кредитних ризиків.
14. Страхування депозитів та інших банківських ризиків.
15. Страхування інвестицій.
16. Поняття актуарних розрахунків, їх суть та завдання.
17. Основи побудови страхових тарифів з майнового страхування. Склад і структура тарифної ставки та методика розрахунку.
18. Види страхових внесків (премій) та їх призначення.
19. Особливості побудови тарифів і резерву внесків зі страхування життя і від нещасних випадків.
20. Розрахунок доходу при довгострокових фінансових операціях в страхуванні і їх вплив на тарифні ставки.
21. Показники актуарних розрахунків, що характеризують стійкість страхових операцій.
22. Необхідність, сутність і принципи перестрахування.
23. Методи перестрахування, їх характеристика.
24. Факультативне та облігаторне перестрахування.
25. Пропорційна форма перестрахування. Види договорів пропорційного перестрахування.

26. Непропорційна форма перестраховування. Види договорів непропорційного перестраховування.
27. Співстрахування і механізм його застосування.
28. Особливості фінансово-господарської діяльності страховика.
29. Доходи страховика, їх склад, структура і джерела формування.
30. Витрати страховика та їх класифікація за економічним змістом. Собівартість страхових послуг.
31. Фінансові результати страховика та особливості їх формування.
32. Система оподаткування страхових компаній в Україні.
33. Фінансова стійкість страхової компанії та її ознаки.
34. Умови забезпечення платоспроможності страховика.
35. Страхові резерви, їх види, призначення та порядок формування.
36. Поняття фінансового стану страховика. Система показників для оцінки фінансового стану.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

Закони і постанови

1. Кодекс торговельного мореплавства України: Кодекс, Закон України від 23.05.1995 № 176/95-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України : Кодекс, Закон України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-157>
3. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%92%D0%A0>
4. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/222-19>
5. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01.07.2004 № 1961-IV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>
6. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 02.09.2012 р. № 4391 - VI [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>
7. Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг: Закон України від 12.07. 2001 р. № 2664 - III [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
8. Про затвердження Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті: постанова КМУ від 14. 08.1996 р. №959 [Електронний ресурс] // Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/959-96-%D0%BF>

9. Про затвердження Положення про реєстрацію страхових та перестрахових брокерів і ведення державного реєстру страхових та перестрахових брокерів: розпорядження Держкомфінпослуг від 28.05.2004 № 736 [Електронний ресурс] // Держкомфінпослуг. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0801-04>

10. Про затвердження Ліцензійних умов провадження страхової діяльності: розпорядження Держкомфінпослуг від 28.08.2003 № 40 [Електронний ресурс] // Держкомфінпослуг. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0805-03>

11. Про затвердження Положення про порядок провадження діяльності страховими посередниками: постанова КМУ від 18.12.1996 р. № 1523 [Електронний ресурс] // Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1523-96-%D0%BF>

12. Про затвердження порядку та вимог щодо здійснення перестраховання у страховика (перестраховика)нерезидента: постанова КМУ від 04.02.2004 № 124 [Електронний ресурс] // Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/124-2004-%D0%BF>

13. Про затвердження Порядку та правил обов'язкового страхування відповідальності власників собак за шкоду, що може бути заподіяна третім особам: постанова КМУ від 9.07.2002 р. № 944 [Електронний ресурс] // Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/944-2002-%D0%BF>

14. Про затвердження порядку та правил проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою від хвороб стихійних лих та нещасних випадків: постанова КМУ від 23.04.2003 р. №-590 [Електронний ресурс] // Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/590-2003-%D0%BF>

15. Про затвердження Порядку та правил проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності громадян України, що мають у власності чи іншому законному володінні зброю, за шкоду, яка може бути заподіяна третій особі або її майну внаслідок володіння, зберігання чи використання цієї зброї: постанова КМУ від 29.03.2002 р. № 402 [Електронний ресурс] // Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/402-2002-%D0%BF>

16. Про затвердження Положення про особливості укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: розпорядження Держкомфінпослуг від 27.10.2011 № 673 [Електронний ресурс] // Держкомфінпослуг. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1483-11>

17. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: розпорядження Нацкомфінпослуг від 23.11.2011 № 1070/2011 [Електронний ресурс] // Нацкомфінпослуг. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1070/2011>

18. Про затвердження Положення про державний реєстр фінансових установ: розпорядження Держкомфінпослуг від 28.08.2003 р. № 41 [Електронний ресурс] // Держкомфінпослуг. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0797-03>

19. Про затвердження Правил формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя: розпорядження Держкомфінпослуг від 17.12.2004 № 3104 [Електронний ресурс] // Держкомфін-

послуг. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0019-05>

20. Про затвердження Методики формування резервів із страхування життя: розпорядження Держкомфінпослуг від 27.01.2004 №24 [Електронний ресурс] // Держкомфінпослуг. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0198-04>

21. Про затвердження Положення про порядок та умови ведення страховиками персоніфікованого і індивідуального обліку договорів страхування життя: розпорядження Держкомфінпослуг від 24.12.2004 №3197 [Електронний ресурс] // Держкомфінпослуг. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0194-05>

22. Про затвердження Положення про порядок та умови видачі та розміри кредитів страхувальникам, які уклали договори страхування життя: розпорядження Держкомфінпослуг від 03.12.2004 №2883 [Електронний ресурс] // Держкомфінпослуг. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1615-04>

23. Про затвердження Правил розміщення страхових резервів із страхування життя: розпорядження Держкомфінпослуг від 24.11.2004 №2875 [Електронний ресурс] // Держкомфінпослуг. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1626-04>

24. Про затвердження рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків: розпорядження Держкомфінпослуг від 17.03.2005 №2875 [Електронний ресурс] // Держкомфінпослуг. – Режим доступу: nfr.gov.ua.

Посібники та монографії

25. Безугла В.О. Страхування: Навч. посіб. / В.О. Безугла, І.І. Постіл, Л.П. Шаповал. - К.: ЦУЛ, 2008. - 582 с.

26. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студ. ВИЗ/ Міжрегіональна академія управління персоналом. – К.: МАУП, 2006. - 444 с.

27. Внукова Н. М., Еременко Л. В., Успенко В. І. та ін. Страхування: теорія та практика: Навчальний посібник - 2-ге видання, перероблене та доповнене. – Харків: Бурун Книга, 2009. - 656 с.

28. Вовчак О.Д. Страхування. Навч.посібник. - Львів.: "Новий світ - 2000", 2005.-480 с.

29. Гаманкова О.О. Фінанси страхових організацій: Навч. посіб. - КНЕУ, 2007. - 328 с.

30. Говорушко Т.А. Страхові послуги. Підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2011-376 с.

31. Говорушко Т.А. Страхові послуги. 2-е видання перероблене та доповнене: Навч. пос. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 344 с.

32. Горбач Л.М., Каун О.Б. Страхування. Навчальний посібник. - К.: "Кондор", 2010.-520 с.

33. Долгошея Н.О. Страхування в запитаннях і відповідях: Навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 318с.

34. Історія страхування: Підручник/ С.К. Реверчук, Т.В. Сива, СІ. Кубів, О.Д. Вовчак; за ред. С.К. Реверчука, - К.: Знання, 2005 р. -213 с.

35. Козьменко О.В., Кузьменко О.В. Актуарні розрахунки: навч. посібник / О.В. Козьменко, О.В. Кузьменко. – Суми: Ділові перспективи. – 2013 р. – 224 с.

36. Машина Н.І. Міжнародне страхування: Навч. посіб./ Н.І. Машина. - К.: ЦУЛ, 2006.-504 с.

37. Мних М.В. Страхування в Україні: сучасна теорія і практика: Підручник. -: Знання України, 2006. - 284 с.

38. Ненно І.М. Навчальний комплекс. Страховий менеджмент. Навчальний посібник - Харків: "Бурун Книга", 2011. - 244 с.
39. Ротова Т.А. Страхування: Навч.посіб.- 2-ге вид. переробл. та допов. - К.: Київ. нац. торг. - екон. ун - т, 2006.- 400 с.
40. Страхові послуги: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / О.Д. Вовчак, О.І. Завійська, - Л.: Компакт-ЛВ, 2005. - 656 с.
41. Страхування: навч. посіб. / Т.А. Говорушко, В.М. Стецюк; за ред. Т.А. Говорушко. – К.: – Львів: «Магнолія 2006», 2014. – 328 с.
42. Страхування: практикум: навч. посіб. / За ред. В. Д. Базилевича. – [2-ге вид., переробл. і допов.] – К.: Знання, 2011. –607с.
43. Страхування: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича, - К.: Знання, 2008. - 1019с.
44. Страхування: Підручник /За ред. С. С. Осадець. – [2-ге вид. переробл. та допов]. – К.: КНЕУ, 2002. - 599 с.
45. Ткаченко Н.В. Страхування. Навч. посібник. – К.: Ліра-К. – 2007. – 376 с.
46. Фисун І.В. Страхування: навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури. - 2011.-240 с.
47. Яворська Т.В. Страхові послуги: навчальний посібник. – К.: Знання, 2008. - 350 с.

Допоміжна

48. Абрамов В. Ю. Страховой риск: понятие и оценка: Правовые аспекты. - М.: Анкил, 2006.-128 с.
49. Василенко А.В. Інвестиційна стратегія страхових компаній : Навч. посібник/ Київський торговельно-економічний ун-т. - К.: КНТЕУ, 2006 . - 168 с.
50. Говорушко Т.А. Стан та проблеми розвитку страхового ринку в економічній системі України // Економіка Фінанси Право. - 2005. № 8.
51. Дьячкова Ю.М. Страхування. Навчальний посібник. -К.: Центр учбової літератури, 2008.-240 с.
52. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Страхування: Термінологічний словник .- 2-е вид., випр. та доп. - Львів: Видавництво "Бескид Біт", 2002. - 104 с.
53. Лацій Н.В. Страхування: Навч. посібник/ Гуманітарний ун-т "Запорізький ін-т держ. та муніципального управління", - Запоріжжя ГУ "ЗІДМУ", 2005. — 146 с.
54. Лень В.С. Облік і аудит у страхових організаціях: Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2009. - 408 с
55. Лінькова О.Ю. Страхування: Навч. посіб. для студ. ВНЗ / Національний технічний університет "Харківський політехнічний ін.- т", - Х.: НТУ "ХПІ", 2006.- 240 с.
56. Олійник О.С. Страхування: навч. посібник / О.В. Олійник, Г.О. Нагаєва: Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва. - Х.: 2008.- 283 с.
57. Основи довгострокового страхування: посібник для студентів ВНЗ / А.Т. Головки, М.Л. Денисенко, І.О. Ковтун, В.Г. Кабанов, - К.: Алерта, 2007.-443 с.
58. Смоляк В.А. Страхування: Навч. посіб. / В.А. Смоляк, Є.Ю.Кузькін; Харківська філія Українського державного ун-ту економіки і фінансів. - Х.: ІНЖЕК, 2007.-272 с.
59. Степанова Т.В. Основи страхування в Україні: курс лекцій. - К.: Бурун

Книга, -2010.-108 с.

60. Страхове право: Навч. посібник/ за ред. Ю.О. Заїки -К.: Істина, 2004. - 192 с.
61. Страхові послуги: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / За заг. ред. Т. М. Артюх. — К.: КНЕУ, 2000. – 120 с.
62. Страхові послуги. Навчальний посібник І.В.Алексеев, І.В.Кондрат, Н.Б.Ярошевич / Національний ун-т "Львівська політехніка". - Л.: Видавництво національного ун-ту "Львівська політехніка", 2006. - 204 с.
63. Страхование, Теория и практика: Учебн.пособие для студ. вузов, обучающихся по спец. "Финансы и кредит" и "Бухгалтерский учёт, анализ и аудит" / Н.Н.Никулина, С.В.Березина, - 2 изд. перераб. и доп. _ М.: Юнити - Дана, 2007- 511 с.
64. Страхування в галузі охорони здоров'я: навч. посіб./ І.Б. Дячук, І.Я. Сенюта, Х.Я. Терешко, І.І. Фуртик; за аг. Ред.. І.Я. Сенюти.– Львів: Видавництво ЛОБф "Медицина і право", 2010-216 с.
65. Страхування: навчальний посібник. - Суми: Видавництво "Слобожанщина", 1997. —96 с.
66. Страхування: навч.-метод.посібник/ Н.І.Бондаренко, Г.О.Нагаєва, Т,В. Ковальова, О.М. Калашнікова: Харківський національний аграрний університет ім.. В.В.Докучаєва, - Х.: 2007. - 110 с.
67. Тронин Ю.Н. Основы страхового бизнеса, - М.: Альфа-пресс, 2006. - 409 с.
68. Фінанси страхових компаній. Навчальний посібник / Н.Г. Нагайчук, О.О. Гончаренко. - К.: УБС НБУ, 2010. - 585 с.
69. Фурман В.М. Розвиток нових технологій у страхуванні // Фінанси України. -2005. -№ 2, с. 135 -145.
70. Фурман В.М. Страхові послуги для населення // Фінанси України. - 2005. -№4, с. 139-147.
71. Шегда А.В., Голованенко М.В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління: навч. посіб. / А.В. Шегда, М.В. Голованенко: за ред. А.В. Шегди. -К.: Знання, 2008.-271 с.
72. Юрченко Л.А. Финансовый менеджмент страховщика. Учеб. пособие для вузов / Л.А. Юрченко. - М.: ЮНИТИ - ДАНА, 2011. -199 с.

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Література бібліотеки університету і методичного кабінету кафедри.
Користування мережею Internet.